

גמורא סדורה מסכת

ביצה

פרק: ג' - "אין צָדִין"

דפים: כג: - כט:

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

לימוד הפרק להצלחת צפניה יאיר ווינט נ"י לרגל היכנסו לעול נעם מצוות

יצא לאור על ידי עמותת

"וכל בניך לימודי ה"

כב' ניסן תשע"ד

בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetd@neto.net.il

עתניאל ד.ד. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודיך".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

רש"י

אין צדין דגים. אף על גב דשחיטה ואפייה ובשול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך יום טוב טעמא משום דאי אפשר מערב יום טוב דשחיטה חייש למכמר בשרא פן יתחמם ויסריח אבל צידה אפשר לצודו מבעוד יום ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר יטלחו:

ביברים. של דגים הן בריכות של מים שקורין ויביייר ביברין של חיה קרפיפות מוקפין גדר סביב וכונסין לתוכן חיות הבר ויולדות ומגדלות שם:

ואין נותנין. לפני הדגים מזונות ואפי' למאן דאמר נפש בהמה במשמע הני מיילי דמזונותן עליך אבל דגים אפשר להם בלא מזונות שהם אוכלים שרשי עשבים וקרקע וגדול אוכל את הקטן: **אבל צדין חיה ועוף.** המכונסים מאתמול קא סלקא דעתך השתא כיון דמוקפים גדר הוו להו כנצודין ועומדין אבל דגים נשמטין לחורים ולסדקים והויא צידה ביום טוב:

ונותנין לפנייהם מזונות. בימי החורף צריכין מזונות ואף בימי הקיץ במקום דריסת בני אדם שאין עשבים עולים בו המחוסר צידה. שצריך לצודו:

גמ'

הצד צפור. מן החוץ עד שהכניסו למגדל עץ שקורין מישטיייר או הצד צבי מן החוץ עד שהכניסו לבית בשבת:

חייב. דכיון דהכניס צפור למגדל ונעל לפניו הרי הוא אחוז ועומד ונגמרה צידתו וכן צבי לבית ונעל בפניו אבל צפור שהכניס לבית ונעל בפניו פטור שיוצא לו דרך חלונות ואין כאן צידה או צבי שהכניסו מן החוץ לביבר ונעל לפניו אין זו צידה:

וחכמים אומרים צפור למגדל. היא צידתו כאשר אמרת אבל צבי אין צריך עד שיכניסנו לבית דאף לגינה ולחצר ולביבר הוי צידה ומתניתין דקתני צדין מן הביברין ביום טוב רבנן היא דאמרי משנכנס לביבר הוא נצוד ועומד וברייתא ר' יהודה:

אלא עופות קשיא. דהא כולו מודו דאין צידתו אפילו לבית:

מקורה. שיש לו גג:

הכא. דקתני גבי שבת צפור למגדל ולא לבית:

בצפור דרור. שדרה בבית כבשדה שיודעת להשמט בזויות הבית לכל צד ולכך נקראת דרור על שם דירה שדרה בכל מקום:

השתא דאתית להכי. דעופות אעופות לא קשו אהדדי ולא דחיקא לאוקומי מתני' בפלוגתא דתנאי חיה אחיה נמי לא תוקמא כתנאי אלא תרוייהו כרבנן ומתניתין בביבר קטן וכן ההיא דשבת וברייתא דקתני אין צדין בביבר גדול ויש לה להשמט ורשב"ג אף בביבר קטן פליג אם צ"ל הבא מצודה אי נמי לאו לאפלוגי אתא אלא לפרושי כדלקמן:

מסכת ביצה פרק ג' - "אין צדין"

95. כג, ב - כד, א

משנה

אין צדין דגים מן הביברים ביום טוב, ואין נותנין לפנייהם מזונות, אבל צדין: חיה ועוף מן הביברין, ונותנין לפנייהם מזונות. רבי שמעון בן גמליאל אומר: לא כל הביברין שוין.

זה הכלל:

כל המחוסר צידה - אסור, ושאינו מחוסר צידה - מותר.

כד, א

גמרא

ורמינהו:

"ביברין של חיה ושל עופות: אין צדין מהם ביום טוב, ואין נותנין לפנייהם מזונות!" קשיא חיה אחיה, קשיא עופות אעופות!

בשלמא "חיה אחיה" לא קשיא: הא - רבי יהודה, הא - רבנן.

דתנן:

"רבי יהודה אומר:

הצד צפור למגדל, וצבי לבית - חייב.

"לבית" - הוא דמתחייב, אבל לביברין - לא.

וחכמים אומרים:

צפור למגדל וצבי לגנה ולחצר ולביברין."

אלא עופות אעופות קשיא!

וכי תמא: הא נמי לא קשיא:

הא - בביבר מקורה,

הא - בביבר שאינו מקורה.

וקא בית דכביבר מקורה דמי,

ובין לרבי יהודה ובין לרבנן צפור למגדל - אין, לבית - לא!

אמר רבה בר רב הונא:

הכא בצפור דרור עסקינן,

שאינה מקבלת מרות.

דתנא רבי ישמעאל:

"למה נקרא שמה צפור דרור?

שדרה בבית בבשדה".

השתא דאתית להכי,

חיה אחיה נמי לא קשיא,

כ"י

בחד שחיא. בפעם אחת שהוא שוחה עליו לתפשו אין לו להשמט ממנו:
עוקצי עוקצי. זויות:
דנפלי טולא דכתלי אהדדי.
 מרוב קטנו וקצרו:

הא - בביבר קטון,
 הא - בביבר גדול.

היכי דמי ביבר קטון?
 היכי דמי ביבר גדול?

אמר רב אשי:
 כל היכא דרהיט אבתרה ומטי לה בחד שחיא - ביבר קטון,
 ואידך - ביבר גדול.

אי נמי,
 כל היכא דאיכא עוקצי עוקצי - ביבר גדול,
 ואידך - ביבר קטון.

אי נמי,
 כל היכא דנפלי טולא דכתלי אהדדי - ביבר קטון.
 ואידך - ביבר גדול.

96. כד, א

רפ"י

הלכה מכלל דפליגי. רבנן עליה
 למימר כל הביברין שוין בתמיה
 והא אוקימנא בביבר קטן משום
 דנצוד ועומד:
 מאי נפקא לך מינה. אי אמינא
 הלכה כ"ש דאי לא פליגי
 הלכתא היא:
 אמר ליה גמרא גמור זמורתא
 תהא. משל שוטים הוא כמו
 זבון וזבין תגרא אקרי (בי"מ דף
 מ:). כך גמרא גמור אומר
 לתלמיד שוטה למוד הן אמת הן
 שבוש ויהא לך לזמר ושיר:

"רבי שמעון בן גמליאל אומר:
 לא כל הביברין שוין.
 [זה הפלל: כל המחוסר צידה - אסור,
 ושאינו מחוסר צידה - מותר"].

אמר רב יוסף אומר רב יהודה אמר שמואל:
 הלכה כרבי שמעון בן גמליאל.

אמר ליה אביי:
 הלכה מפלל דפליגי?!

אמר ליה:
 ומאי נפקא לך מינה?

אמר ליה:
 גמרא גמור זמורתא תהא?!

רש"י

.97. כד, א

הבא מצודה. כלומר שצריך לבקש תחבולות לתפשו והיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל ואידך ביבר קטן ורב אשי שיערינהו לעיל בחדא שיעורא ורב יוסף בהאי שיעורא:

הרדיסאות. על שם מקומם וי"א ע"ש הורדוס והן הגדלים בבתים:

לכלובן. סל שמקנין בו כמו ככלוב מלא עוף (ירמיהו ה) אווזין ותרנגולין באין לערב לכלוב ונוח לתפשו שם הלכך הרי הן כנצודין ועומדים ומותר לצודן אפילו חוץ לכלובן:

יוני שובך ויוני עלייה. יוני הבר הן ושטין ואוכלין בחוץ:

בטפחין בבירות. גרס כמין פכין נותנין בחומות הבירות והמגדלים לקנן שם עופות הבר: **ומזונותן עליך.** הלכך כבהמה הן וחשיבי מזומן:

הני עבידי לרבווי. יוני שובך עשוין להשטט ולברוח מפני בני אדם:

לכלובן קאמרינן דעבידי לרבווי. פורחין עד קינן וצריך לעלות אחריהן וגם שם נשטין ממנו ויורדין:

"זה הכלל:

כל המחוסר צידה - אסור,
ושאינו מחוסר צידה - מותר."

היכי דמי "מחוסר צידה"?

אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:
כל שאומר הבא מצודה ונצודנו.

אמר ליה אביי:

**והא אווזין ותרנגולין שאומרים: "הבא מצודה ונצודנו"?!
ותניא:**

"הצד אווזין ותרנגולין יוני הרדיסאות - פטור!"

אמר רבה בר רב הונא אמר שמואל:

הללו - באין לכלובן לערב,
והללו - אין באין לכלובן לערב.

והרי יוני שובך ויוני עלייה דבאין לכלובן לערב,
ותניא:

"הצד יוני שובך, יוני עלייה, וצפרים שקננו בטפחין בבירות - חייב!"

אלא,

אמר רבה בר רב הונא אמר שמואל:

הללו - באין לכלובן לערב ומזונותן עליה,
והללו - באין לכלובן לערב ואין מזונותן עליה.

רב מרי אמר:

הני - עבידי לרבווי,

והני - לא עבידי לרבווי.

כולהו נמי עבידי לרבווי!

לכלובן קאמרינן דעבידי לרבווי.

98. כד, א-ב

רש"י

מתני'

מותרין הן. בגמ' פריך מעשה
לסתור:
אלא שאין רצוני לקבל הימנו.
שאני שונאו:

גמ'

מעשה לסתור. בתמיה וכי דרך
המדברים לומר דבר ומביאין
מעשה אחריו להכחיש דבור
הראשון:

ספק מוכן. כלומר וזו שאמרנו
לא יטול מהן מספק דהיינו ספק
מוכן וספק מוקצה ואסור לאו
דברי הכל היא אלא פלוגתא
דרבן גמליאל ור' יהושע היא
לקמן בשמעתין מיייתנן לה
בברייתא:

דמתני לה. להא דשמואל דאסר
ספק מוכן:

אהא. מאן דמתני אמתניתין
אמר אין הלכה כר"ג דלא שייך
למימר הלכה כר' יהושע משום
דלא תני ליה לדרי' יהושע
במתניתין:

שוחטין מן הנגריין. שוחטין
חיות מן ביברים לפי שנצודים
ועומדים ועל שם שעושיין שם
נגרי מים וחריצין לשתות
החיות שם קרי להו נגריים:

אבל לא מן הרשתות. מצא חיה
במצודתו ספק נצוד היום ספק
נצוד מאתמול:

בא מעי"ט. למקום שהיו
פרוסים והן באורך מיל או חצי
מיל וכשחיה נופלת בראשו אחד
מתוך שמתפרקת ומתנתקת
לצאת המצודות מתקלקלות
כולן וראשו השני נתק ממקום
שנתקע וסימן הוא לו שיש חיה
בראש האחר:

נתקלקלו ביום טוב. ע"כ הכי
משמע שודאי נתקלקלו ביי"ט
וכגון שבדקן משחשכה ולא היו
מקולקלין ועכשיו מקולקלין
ולחכי פריך הא גופה קשיא:

ה"ג טעמא דבא ומצאן הא ספק
אסור הכי קאמר כו'. וכולה
חדא מילתא היא בא ומצאן
שנתקלקלו מערב יום טוב בידוע
שמערב יום טוב נצודו ואם יש
לחוש ולומר שנתקלקלו ביום
טוב כגון שלא בא ומצאן
מאתמול מקולקלין הרי הן
כאילו ידוע שביום טוב נצודו:

הלכה כר' שמעון. דאמר ספק
מוכן אסור והיכא דבא ומצאן
מקולקלין מאתמול יש לסמוך
דנצודו מבעוד יום:

משנה

מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב - לא יטול מהן ביום טוב,
אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב.
ומעשה בנכרי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל,
ואמר: מותרין הן,
אלא שאין רצוני לקבל הימנו.

גמרא

מעשה לסתור!?

חסורי מחסרה והכי קתני:

"ספק מוכן - אסור,

ורבן גמליאל מתיר.

ומעשה נמי בנכרי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל,

ואמר מותרין הן,

אלא שאין רצוני לקבל הימנו".

אמר רב יהודה אמר שמואל:

אין הלכה כרבן גמליאל.

ואיכא דמתני לה אהא,

דתניא:

"ספק מוכן,

רבן גמליאל מתיר,

ורבי יהושע אוסר".

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי יהושע.

ואיכא דמתני לה אהא,

דתניא:

כד, ב "שוחטין מן הנגריין ביום טוב, אבל לא מן הרשתות ומן המכמורות.

דבי שמעון בן אלעזר אמר:

בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב - בידוע שמערב יום טוב נצודו, ומותרין.

בא ומצאן מקולקלין ביום טוב - בידוע שביום טוב נצודו ואסורין".

הא גופה קשיא:

אמרת: "בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו,

טעמא ד"בא ומצאן מקולקלין",

הא ספיקא - אסורין.

אימא ספא: "בא ומצאן מקולקלין ביום טוב בידוע שביום טוב נצודו",

טעמא ד"בא ומצאן מקולקלין",

הא ספיקא מערב יום טוב נצודו - ומותרין!

הכי קאמר:

בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב - בידוע שמערב יום טוב נצודו ומותרין.

הא ספיקא - נעשה כמי שנצודו ביום טוב ואסורין.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי שמעון בן אלעזר.

99. כד, ב - כה, א

רפ"י

לקבל. בטלטול דכולי האי לא אחמור מספק מוכן דלתסרו בטלטול אבל באכילה לא שרינהו רבן גמליאל:
ולוי אמר מותרין באכילה. קאמר רבן גמליאל ולא דסבירא לרב ולוי כותיה אלא מלתיה הוא דמפרשי:

מפולמים. לחים אמ"י בלע"ז:
מותרין. והא על כרחך רבן גמליאל הוא דמיקל:

שפיר. ואע"ג דלאו ספק הוא אלא ודאי מוקצה איכא למימר דמתיר בטלטול ולקמן פריך עלה פירות בני יומן בטלטול מי שרי נהי דמיקל רבן גמליאל בספק מוכן בודאי שאינו מוכן מי מיקל:

אלא בכורי דאדימי. אדומים שלא נס ליחן ואדמומית שתחת לחיהן שבדקין אותן שם:

ופירי דכבישי בירקי. כשלקטום טמנום מיד בירק שלא יברח לחלוחן כבישי טמונין כמו רישא בכבשא (חולין דף צג:). והני ודאי מוכן נינהו דניכרין שמע"ט הן ואשמועינן דאע"ג דדמו לבני יומן לא חיישינן למראית העין ורבתי פירשו כוורי דאדימי מנותחין הן כמו אדמויי אדמוה (ע"ז דף לח:). וקשיא לי אי"כ מאי למימרא:

אם יש מאותו המין במחובר אסורין. משום מוקצה ואפילו לרבי שמעון יש מוקצה בגרוגרות וצמוקים ומחובר כגרוגרות וצמוקים דמי מדלא לקטן מאתמול אקצינהו מדעתיה ולא תחלוק במחובר בין שלו בין של נכרי:

ולערב אסורין בכדי שיעשו. כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט והא דקאמר ולערב אסורים בכדי שיעשו הא לאחר כן מותרים אפילו לערב ראשון נמי אע"ג דליל יו"ט שני הוא ממתין בכדי שיעשו ומותרין ממה נפשך אם הלילה חול הוא הרי המתין בכדי שיעשו ואם קדש הוא נמצא שנלקטו בחול כן דעתי נוטה ויש לי ראיות הרבה מההוא בר טביא דעירובין (דף לט:). ומביצה שנולדה בזה שמותרת בזה (לעיל דף ד:). אלמא האחד חול הוא וממה נפשך מותר ולא זכיתי לשאול את פי רבי יעקב בדבר זה כי היו נוהגים בו היתר במקומינו והיה לי דבר פשוט ולאחר פטירתו של רבי שמעתי את רבי יצחק הלוי שהוא אוסר עד ליל מוצאי יו"ט שני וכל אנשי עירו כמותו וגם הלכות גדולות אוסרים כן ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר וכל טעמו אינו אלא מדנקט בכדי שיעשו בלילה הראויה לעשיה קאמר ואני אומר צריך להמתין בכדי שיעשו משום שמא היום היה קדש והלילה חול ותדע מדלא קאמר לערב של שני אסורים בכדי שיעשו לערב הראשון קאמר ובתשובת רבי גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי גם עתה בא אלי מכתב מגרמיי"ש שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא ושמו ר' קלונימוס ובקי בכל הש"ס והורה כן ונחלק עליהן:

חוץ לתחום אסורין. לא שמעתי טעם מקובל בדבר דאי משום מוקצה אמאי מותר לישראל אחר ואי משום שנעשה בו איסור בשבילו אי"כ לישראל אחר נמי אסור דנכרי שהדליק את הנר בשבת תנן (שבת דף קכב). אם בשביל ישראל אסור ולא חלקו בינו לחברו וי"ל דגבי איסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודיין אם אסרוהו על זה (טעם אחר נראה לי מחוץ לתחום אסורין גזירה שמא ישלח בשבילו והבא בשביל זה מותר לאחר דליכא למגור בה שאינו מכירו):

"ואמר מותרין הם."

"מותרין" למאי?

רב אמר:
מותרין לקבל.

ולוי אמר:
מותרין באכילה.

אמר רב:
לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, דאנא ולוי הוינן קמיה דרבי כי אמרה להא שמעתא, באורתא - אמר מותרין באכילה, בצפרא - אמר מותרין לקבל, אנא דהואי בי מדרשא הדרי בי, לוי דלא הוה בי מדרשא - לא הדר ביה.

מיתבי:

"נכרי שהביא דורון לישראל,

אפילו דגים המפולמין ופירות בני יומן - מותרין."

בש"למא למאן דאמר: "מותרין לקבל" - שפיר, אלא למאן דאמר: "מותרין באכילה" - פירות בני יומן מי שרו באכילה!?

ולטעמיה, פירות בני יומן מי שרו בטלטול!?

אלא בכורי דאדימי ופירי דכבישי בירקא עסקינן.

ואמאי קרי להו "בני יומן"?

שהו כעין בני יומן.

אמר רב פפא:

הלכתא:

נכרי שהביא דורון לישראל ביום טוב,

אם יש מאותו המין במחובר - אסור,

ולערב - נמי אסורין בכדי שיעשו.

ואם אין מאותו המין במחובר:

תוך התחום - מותר

חוץ לתחום - אסור.

כה, א

והבא בשביל ישראל זה - מותר לישראל אחר.

100. כה, א

רס"י

הסוכר אמת המים. סותמה שלא יכנסו בה דגים מבחוץ משתחשך ואת אלה הכין והזמין על ידי מעשה זה:
בפרדס. מקום המשתמר ואין הולד יוצא שאינו יכול לברוח וקל לצודו ואינו צריך זמון דהא הכא מפני שהיא סתומה ואין יכולין לצאת קרי להו מוכנים ולקמיה פריך דזמון גדול הוא זה שעושה מעשה לשם הזמנה:
מדברי רבינו. רב דשלתן רב הונא ורב חסדא ורב נחמן דקרי ליה לרב חסדא חברין תלמידים של רב הו:
נפל חברין. רב חסדא:
ברברתא. נכנס ראשו למחלוקות גדולות שירבו עליו בזאת ולקמיה מסיים קושיא אלא מפסקא מלתא באיכא דאמרי דמחלפי רב חסדא ברבה בר רב הונא:
נפל בר חברין. רב הונא חבריה הוה מתלמידיו של רב ורבה בריה קרי בר חברין:
וצפור דרוו. שזימנה מבעוד יום צריך לקשור בכנפיה להיות סימן לה:
ומצא לפני הקן שאסורין. כדמתרצינן לה בפ"ק (דף י:). שהיו שני קנין וזימן את זו ולא זימן את זו ולמחר בא ומצא במזומנת ולא במקומן אלא בדף הבולט לפני הקן ובחברתה לא מצא כלום שאסורין דחיישינן שמא מקן שאינה מזומנת באו לכאן:
במה דברים אמורים. דבעינן זמון:
צפור דרוו. קטנה היא והאם והבת שוות:
והמקושרים. בכנפיהם סימן הוא להם:
והמנוענעים. מאתמול לשם זמון והוא מכירן:
בבתיים ובבורות. ובכל מקום שאינו מחובר:
מותרים. ב"י"ט:
והמקושרים והמנוענעים. הנמצאים בכל מקום אף בחול אסורין למוצאן משום גזל שהראשון שקשרן או נענען קנאן בהגבהתם שהפקר נקנה בהגבהה:
בה. בולד אינו צריך זמון שאינה יכולה לברוח ודעתיה עליה אבל אמה שהיא גדולה צריכה זימון:

אמר רבה בר רב הונא אמר רב: הסוכר אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השמים ומצא בה דגים - מותרין.

אמר רב חסדא: מדברי רבינו נלמוד: חיה שקננה בפרדס - אינה צריכה זמון.

אמר רב נחמן: נפל חברין ברברתא!

איכא דאמרי:

אמר רבה בר רב הונא: מדברי רבינו נלמוד: חיה שקננה בפרדס - אינה צריכה זמון.

אמר רב נחמן: נפל בר חברין ברברתא!

התם - לא קא עביד מעשה, הכא קא עביד מעשה!

ולא בעיא זמון?! והתניא:

"חיה שקננה בפרדס - צריכה לזמון, וצפור דרוו - צריך לקשור בכנפיה, כדי שלא תתחלף באמה, וזו עדות שהעידו מפי שמעיה ואבטליון".

תויבתא.

ומי בעיא זמון?! והתניא:

"אמר רבי שמעון בן אלעזר:

מודים בית שמאי ובית הלל - על שהזמינן בתוך הקן, ומצא לפני הקן - שאסורין. במה דברים אמורים: ביוני שובך ויוני עליה וצפרים שקננו בטפיחין ובבירה, אבל אוזים, ותרגולים, ויוני הרדסיות, וחיה שקננה בפרדס - מותרין ואין צריכין זמון. וצפור דרוו - צריכה לקשר בכנפיה, כדי שלא תתחלף באמה. והמקושרים והמנוענעים: בבורות ובבתיים ובשיחין ובמערות - מותרין, ובאילנות - אסורין, שמא יעלה ויתלוש. והמקושרין והמנוענעים, בכל מקום - אסורין משום גזל!"

אמר רב נחמן: לא קשיא, הא - בה. הא - באמה.

"אמה" - בזמון סגי לה?!

צידה מעליותא בעיא!

אלא אמר רב נחמן בר יצחק:
אידי ואידי בדידה,
הא - בגגה הסמוכה לעיר,
הא - בגגה שאינה סמוכה.

רס"י

בדידה. בולד:
בסמוכה לעיר. ידע בה ודעתיה
עליה:

101. כה, א-ב

רש"י

מתני'

בהמה מסוכנת. שהוא ירא שתמות ואינו צריך לה שכבר סעד סעודתו אלא מחמת הפסדו הוא שוחט:
לא ישחוט אא"כ. יודע שיש שהות ביום לאכול כזית צלי הימנה:
מבית טביחתה. שהוא מזומן ומופשט מעורו ועומד:
לא יביאנה במוט ובמוטה. בשני בני אדם משום דאוושא מלתא היא ומזלזל ביי"ט:

גמ'

הפשט ונתוח. פי' הכתוב בעולה שהיא אכילת גבוה והי"ה יש ללמוד לקצבים באכילת הדיוט:
מאי קמ"ל. דרך ארץ או איסור ולמימר דאסור לאכול ממנה עד שינתחה שמה ימצא לה סימן טרפה בסתר והחזיק לנו הבהמות בספק טרפות אף קודם שראה בהן טרפות:
לאפוקי מדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור. אבר מן החי עומדת ונפקא מינה שאם אירע ספק בשחיטתה נעמידנה על חזקתה ואסורה עד שיודע לך ברור שנשחטה כראוי ומשנשחטה כראוי הרי היא בחזקת היתר דסתם בהמות אינן טרפות ואם נמצא בה נקב בריאה או בבני מעים ויש לתלותו לאחר שחיטה ולהכשיר ובקודם שחיטה ולאסור העמידנה על חזקתה שהיתה בה קודם שנמצא בה ספק זה ומותרת עד שיודע לך אמת שהיא טרפה:
מבית טביחתה ממש. קודם הפשט:
שטובחת אכילתה. מבני מעיה שהמאכל מתחתך ומתעכל שם:
אורח ארעא. ולא משום איסור טרפה:
כדתניא. מצינו אף תנאים שמלמדים הלכות דרך ארץ שלא יראה אדם עצמו על הבריות כרעבתן אף זה הממהר לאכול קודם הפשט נראה כרעבתן:
בצל. ציבול"ה:
מעליו. מצד העליון:

משנה

בהמה מסוכנת - לא ישחוט, אלא אם כן יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי. רבי עקיבא אומר: אפילו כזית חי מבית טביחתה. שחטה בשדה - לא יביאנה במוט ובמוטה, אבל מביא בידו אברים אברים.

גמרא

אמר רמי בר אבא: הפשט ונתוח בעולה, והוא הדין לקצבים, מכאן למדה תורה דרך ארץ: שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט ונתוח.

מאי קא משמע לן?

אילימא לאפוקי מדרב הונא, דאמר רב הונא: בהמה בחייה - בחזקת איסור עומדת, עד שיודע לך במה נשחטה. נשחטה - בחזקת היתר עומדת, עד שיודע לך במה נטרפה.

והאנן תנו מתניתין כדרב הונא, דתנו:

"רבי עקיבא אומר: אפילו כזית חי מבית טביחתה", מאי לאו מבית טביחתה ממש!

לא, ממקום שטובחת אכילתה.

והא תני רבי חייא:

"מקום טביחתה ממש!"

כה, ב, אלא, רמי בר אבא, אורח ארעא קא משמע לן,

כדתניא:

"לא יאכל אדם שום ובצל מראשו, אלא מעליו, ואם אכל - הרי זה רעבתן. כיוצא בו: לא ישתה אדם כוסו בבת אחת, ואם שתה - הרי זה גרגרו."

תנו רבנן:

"השותה כוסו:

בבת אחת - הרי זה גרגרו,

שנים - דרך ארץ,

שלשה - מגסי הרוח."

102. כה, ב

רפ"י

חצובא מקטע רגליהון
דרשיעיא. עשב ששרשיו נוקבין ויורדין בעומק ואין מתפשט לצדדין כלל ונוטעין אותו בין גבולי שדות ובו תיחס יהושע לישראל את הארץ מקטע רגלי הרשעים ליום הדין שגוזלין וחומסים ומשיגין גבול ואין למדין ממנו:

נטיעה מקטע רגליהון דקצביא. נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול פירות מקטע רגלי הקצבים הממהרין לאכול קודם הפשט ונתוח ופעמים שנמצאת טרפה וכן דבועלי נדות שממהרין ואינם יכולין להמתין עד שתטבול:

תורמוס. מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעט קטנה והוא מר מאוד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקנוח סעודה:

מקטע רגליהון דשונאי ישראל. דכתיבי שבעה ע"ז בהאי קרא ולבסוף ויעזבו את ה' התורמוס הזה לאחר שהטריח את בעליו שבע פעמים הוא חוזר למוטב והן הטריחו את בוראן להביא עליהן פורעניות ולהכעיסו בשבעת אלה ולא חזרו בהן:

מאי ולא עבדוהו. לשון קבלה הוא שהוא קובל עליהם הקדיחו והקניטו שבע פעמים כשול התורמוס ואחרי כל זאת לא נחשבתו בעיניהם:

שהן עזים. ונתנה להם תורה שיעסקו בה והיא מתשת כחם ומכנעת לבם:

דתייהו של אלו. מנהגם של אלו אש שהם עזים כאש:

מימינו אש דת למו. מימינו נתן להם התורה מפני שאש דת למו והרבה מקראות חסרים כזה:

עזים. קשים להנצח אנדרי"ש בלע"ז:

צלף באילנות. לא ידעתי מהו עזות שלו:

ואמר רמי בר אבא:

חצובא - מקטע רגליהון דרשיעיא.

נטיעה - מקטע רגליהון דקצביא, ודבועלי נדות.

תורמוסא - מקטע רגליהון דשונאיהון של ישראל,

שנאמר: "ויזיבו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'":

ויעבדו את המעלים,

ואת העשתרות,

ואת אלהי ארם,

ואת אלהי צידון,

ואת אלהי מואב,

ואת אלהי בני עמון

ואת אלהי פלשתים (שופטים י-ו).

"ויעזבו את ה' ולא עבדוהו" (שופטים י-ו).

ממשמע שנאמר: "ויעזבו את ה'" - איני יודע ש"לא עבדוהו"?

ומה תלמוד לומר: "ולא עבדוהו"?

אמר רבי אלעזר:

אמר הקדוש ברוך הוא:

אפילו כתורמוס הזה ששולקין אותו שבע פעמים ואוכלין אותו בקנוח סעודה, לא עשאוני בני.

תנא משמיה דרבי מאיר:

"מפני מה נתנה תורה לישראל?

מפני שהן עזיו".

תנא דבי רבי ישמעאל:

"מימינו אש דת למו" (דברים לג-ב) -

אמר הקדוש ברוך הוא: ראויין הללו שתנתן להם דת אש".

איכא דאמרי:

"דתייהם של אלו אש.

שאלמלא נתנה תורה לישראל - אין כל אומה ולשון לעמוד בפניהם".

והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש:

שלשה עזין הן:

ישראל באומות,

כלב בחיות,

תרנגול בעופות.

ויש אומרים: אף עז בבהמה דקה.

ויש אומרים: אף צלף באילנות.

103. כה, ב

רפ"י

אין הסומא יוצא במקלו. דהוי דרך חול ואיכא זלותא דיי"ט :
 ואין יוצאין בכסא. שטוענין אותם בני אדם והם יושבים בקתרא :
 בגלודקי. פליידסטוי"ל :
 צריכין לו. לבית המדרש לדרשה :
 מותר. להוציאו בו מביתו לבית המדרש :
 אפיקתיה. בכסא :
 מהיני לשילי. מקומות סמוכין ואין תחום שבת ביניהם :
 לחמא בר אדא. כך שמו :
 שליח ציון. רגיל היה לעלות לירושלים :
 אקיף. הרבה בשבילי את הדרך להקיף ההר ולך דרך סולם מעלות הר של צור ששם יושב רבי יעקב בר אידי :
 מה אתון ביה. מה אתם אומרים בו :
 כי סליק. כלומר כי מטא לאי"י ולאחר שעבר את צור :
 אלונקי. שנביאלייש בלע"ז שנותן זרועו על כתף חברו וחבירו על כתפו וזה בכסאו יושב על זרועותם דמתחזי דרך חול ופרהסיא ולהוליד למקום רחוק טפי משנושאים בין ידיהן בכסאו :
 ילתא. שם אשתו של ר"נ :
 דבעיתא. ליפול :
 בשבתא דרגלא. שדורשין :
 מכתפי להו. בבית המדרש עד מקומם :
 משום בעתותא דצבורא. שהיו נבעתים מן הצבור העומדים על רגליהם מפניהם והיו יראים ליפול :
 משום דוחקא. שעומדים על רגליהן וטורח צבור הוא הלכך מכתפי להו עבדיהם ותלמידיהם ומוליכין אותן מהר למקומן :

"שחטה בשדה לא יביאנה במוט".

תנו רבנן:

"אין הסומא יוצא במקלו,
 ולא הרועה בתרמילו,
 ואין יוצאין בכסא,
 אחד האיש ואחד האשה".

איני?!

והא שלח רבי יעקב בר אידי:
 זמן אחד היה בשכונתינו והיה יוצא בגלודקי שלו,
 ובאו ושאלו את רבי יהושע בן לוי,
 ואמר: אם רבים צריכין לו - מותר,
 וסמכו רבותינו על דברי אחי שקינא,
 דאמר: אנא אפיקתיה לרב הונא מהיני לשילי, ומשילי להיני.

ואמר רב נחמן בר יצחק:

אנא אפיקתיה למר שמואל משמואל לטולא, ומטולא לשמושא!

התם - כדאמר טעמא: "אם היו רבים צריכין לו - מותר".

אמר ליה רב נחמן להמא בר אדא שליח ציון:

כי סלקת להתם, אקיף וזיל אסולמא דצור, וזיל לגבי דרבי יעקב בר אידי,
 ובעי מיניה: כסא מה אתון ביה?
 אדאזל להתם - נח נפשיה דרבי יעקב בר אידי,
 כי סליק אשכחיה לרבי זריקא,
 אמר ליה: כסא מה אתון ביה?
 אמר ליה: הכי אמר רבי אמי ובלבד שלא יכתף.

מאי "ובלבד שלא יכתף"?

אמר רב יוסף בריה דרבא:
 באלונקי.

איני?!

והא רב נחמן שרא לה לילתא למיפק אאלונקי!

שאני ילתא דבעיתא.

אמימר ומר זוטרא מכתפי להו בשבתא דרגלא משום בעיתותא.
 ואמרי לה: משום דוחקא דצבורא.

104. כה, ב - כו, א

רש"י

מתני'

בכור שנפל לבור. בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא דמאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת:

שנפל לבור. וירא פן ימות שם: **מומחה**. בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר:

אם יש בו מום. על כרחך ר' יהודה מוקצה אית ליה ובמום הנופל בו ביום טוב לא שרי דלאו דעתיה עלויה מאתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראהו לחכם מבעוד יום להתירו ונפל לבור ביי"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו אתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט משום דמוקצה ליכא דמאתמול דעתיה עלויה:

אין זה מן המוכן. לאו משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא לפי שמתירו ביי"ט נראה כמתקנו דהוה ליה כדן דין דגזור ביה משום שבות וה"ק אין התרתו היתר ואינו מוכן להכשר:

גמ'

אי נימא ברואין כו'. דהא ודאי משום מוקצה לא הוי טעמייהו דאפכא שמעינן להו אלא משום ראיית מום דר"ש סבר אין רואין כיון דהוה ליה כיושב ודן דין:

לפלו בעלמא. בלא נפל לבור: **לערים**. לומר ודאי ימצא בו מום:

ולסקיה כרבי יהושע. דאמר בפרק משילין (לקמן דף לז.) אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון ע"מ לשחוט ואינו שוחט וחוזר ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט:

אי הכי. דנפילת בור דנקט לאשמועינן דלא יעלהו נקט ליה ואם לאו לא יעלהו מבעי ליה דהא עיקר משום העלאה נקט לה ושחיטה פשיטא לן:

לא צריכא דעבר ואסקיה. ומשמעותא דלא לסקיה מרישא ש"מ דקתני ירד המומחה ויראה ולא קתני יעלהו ויראה והדר אשמועינן אחריתי דאי עבר ואסקיה ולא מצא בו מום לא ישחוט:

דנפל ביה מומא. השתא וה"ק אם יש בו מום הקבוע מעיי"ט יעלה וישחוט ואם לאו דלא היה מעיי"ט אלא היום אפילו עבר והעלהו לא ישחוט:

והא מוקצה הוא. אי מאתמול לא הוה ביה מום כלל פשיטא דלא ישחוט דהא אשמועינן רבי יהודה בכמה דוכתי דאית ליה מוקצה:

קמ"ל. דאי לא הוה קבוע מערב י"ט לא ישחוט משום דמוקצה מחמת איסור הוה אי נמי משום דעבר ואסקיה: בכור תם שנפל לבור גרסינן בברייתא דלית להו מוקצה להנך תנאי בבכור דכל שעתא דעתיה עלויה שמא יפול בו מום:

משנה

בכור שנפל לבור,

רבי יהודה אומר:

ירד מומחה ויראה:

אם יש בו מום - יעלה וישחוט,

ואם לאו - לא ישחוט.

רבי שמעון אומר:

כל שאין מומו ניכר מבעוד יום - אין זה מן המוכן.

כו,א

גמרא

במאי קא מפלגי?

אי נימא: ברואין מומין קמפלגי:

דרבי יהודה סבר: רואין מומין ביום טוב,

ורבי שמעון סבר: אין רואין מומין ביום טוב,

ולפלגו: ברואין מומין דעלמא!

בכור שנפל לבור אצטריכא ליה,

סלקא דעתך אמינא: משום צער בעלי חיים לערים ולסקיה,

כרבי יהושע,

קא משמע לן.

אי הכי "לא ישחוט"? "לא יעלה וישחוט" מבעי ליה!

לא צריכא דעבר ואסקיה,

סלקא דעתך אמינא: לשחטייה,

קא משמע לן.

לשחטייה!?

הא תם הוא!

לא צריכא דנפל ביה מומא.

והא מוקצה הוא!

אלא דנפל ביה מום עובר מערב יום טוב,

והשתא הוה ליה מום קבוע.

מהו דתימא: דדעתיה עלויה, ונשחטייה,

קא משמע לן.

105. כו, א-ב

ר"י

ירד מומחה. ולא לערים ולסקיה: ר' יהודה הנשיא הוא רבי ולא היינו רבי יהודה דמתניתין דסתם ר' יהודה הוא ר' יהודה בר אלעאי:

אם יש בו מום. אפילו נפל בו היום:

יעלה וישחוט. דלית ליה מוקצה בכור:

ואם לאו. ועבר ואסקיה לא ישחוט אפילו נפל בו מום לאחר העלאה וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה [א"י] לא ישחוט לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר דלא ישחוט לא אצטריך דהא תם הוא ומתניתין דלא שנין הכי משום דמתניתין לא מצינן לאוקומה בתם משום דרבי יהודה מוקצה אית ליה ולא מצי למימר אם יש בו מום שנפל בו ביי"ט יעלה וישחוט וכיון דע"כ בבבל מום תוקמה לא אצטריך לשנויי סיפא בשנויא דחיקא ולמימר דלא ישחוט לא יעלה קאמר דהא מצי לשנויא שפיר כדשנינן דאשמעינן ואם לאו דלא היה קבוע מבעוד יום דאפילו עבר ואסקיה לא ישחוט ואע"ג דאתעביד ליה מום קבוע השתא: לשון אחר לא גרס בברייתא בכור תם אלא כי מתניי גרסינן בברייתא בכור שנפל לבור ומתוקמא הכי בכור שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה דלא נערים ונסקיה מעיקרא:

אם יש בו מום. אם ימצא בו מום הידוע שהיום לא נעשה יעלה וישחוט ואם לאו אלא נפל בו מום היום אפילו העלהו לא ישחוט ולרבי יהודה נשיאה ליכא למפרך כדפרכין לעיל פשיטא דלא ישחוט דהא מוקצה הוא דאלו לדידיה אצטריך דהשתא הוא דאשמעינן דאית ליה מוקצה:

א"ל ר' שמעון בן מנסיא הרי אמרו. רבותינו דורות שלפנינו אין רואין מומין דר"ש בן יוחי מדורות שלפניהם היה ורבי תלמידו היה כדאמר במסכת עירובין (דף צא.) ובמסכת שבת (דף קמו.): א"ר כשהיינו לומדים תורה אצל ר' שמעון בתקוע היינו מעלין לו שמן כו' וקאמר ליה ר' שמעון בן מנסיא לרבי הרי נחלקו בה דורות שלפנינו ונזיל לחומרא:

נולד בו מום מעי"ט. רבי שמעון בן מנסיא מפרש מלתיה דר' שמעון בן יוחי וה"ק הרי אמר ר"ש בן יוחי אין רואין מומין כיצד נולד בו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו לכתחלה אבל אם עבר ובקרו שוחטו שהרי אינו מתקן כל כך שקרוב היה בין השמשות להיות מתוקן שלא היה מחוסר אלא ראיית חכם:

בי"ט. ואם נולד בו מום ביי"ט היה ר"ש בן יוחי אומר אין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו לא ישחוט שהוא כמתקנו לגמרי:

ושוין כו'. אבל בזו היו מודים חולקים שלפנינו ר' יהודה ור"ש שאם נולד היום ומומו עמו שזה מן המוכן שאין בזה משום תקון ומשום דין שלא היתה בו חזקת איסור מעולם וכדמוקי לה לקמן כגון דיתבי דייני התם:

אבא תני. על אביו קאמר:

מבוקר. ושוחטו לכתחלה:

כותיה דרבה מסתברא. דלכתחלה שרי:

מדקתני לה בתלתא בבי. בברייתא דלעיל דרבי שמעון בן מנסיא:

אין מבקרין. לכתחלה משמע:

אין זה מן המוכן. משמע אפילו דיעבד אינה הכנה ועוד מדפלגינהו לתרי בבי:

שזה מן המוכן אפילו לכתחלה. קאמר דמוכן לבקרו דאי בדיעבד קאמר ומאי מוכן מוכן לשוחטו קאמר אמאי פלגינהו לתלתא בבי לתנייה להך סיפא בהדי רישא ולערבינהו ולתנינהו הכי נולד בו מום מערב יום טוב או שנולד הוא ומומו עמו אין מבקרין אותו ביום טוב דלהוי משמע לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי: ואייתי מתניתא בידיה גרסינן:

חכמים אומרים אין זה מן המוכן. אפילו דיעבד והא ר' שמעון היא דשמעינן ליה אין רואין מומין וכיון דבהנך תרתי ערב ותני להו איכא למימר דנולד הוא ומומו עמו דשרי דיעבד קאמר כרב נחמן וקשיא לאבבי דסייעיה לרבה בר רב הונא מהך:

ואלא קשיא ההיא. דלעיל דמסייעא ליה לרבה ואהי מינייהו סמכינן:

ההיא. דלעיל:

אדא בר אוכמי הוא. חכם אחד שהיו מכירין בו שהיה גורס משניות ומשכח ומשבשן:

דיקא. כי הך דאייתי רב אושעיא:

אי נימא שאין מומו מאתמול כלל. שלא היה בו שום מום:

צריכא למימר. בתמיה וכי צריך היה רבי שמעון לומר לר' יהודה בן מחלוקתו כן והלא רבי יהודה אית ליה מוקצה ונהי דרואין מומין סבירא ליה האי מיהא אסור דמוקצה הוא:

אין זה מן המוכן. אפילו דיעבד ומהשתא על כרחיך ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן. בדיעבד קאמר:

תנו רבנן:

"בכור תם שנפל לבור,

רבי יהודה הנשיא אומר:

ירד מומחה ויראה,

אם יש בו מום - יעלה וישחוט,

ואם לאו - לא ישחוט.

אמר לו רבי שמעון בן מנסיא:

הרי אומר: אין רואין מומין ביום טוב:

כיצד?

נולד בו מום מערב יום טוב - אין מבקרין אותו ביום טוב.

נולד בו מום ביום טוב:

כ"ב,

רבי שמעון אומר:

אין זה מן המוכן.

ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו - שזה מן המוכן."

דר' רבה בר רב הונא:

נולד הוא ומומו עמו - מבקרין אותו ביום טוב לכתחלה.

אמר ליה רב נחמן:

אבא תני:

"אם עבר ובקרו מבוקר,

ואת אמרת מבקרין אותו לכתחלה?!"

אמר אב"י:

כותיה דרבה בר רב הונא מסתברא,

מדקתני תלתא בבי.

"נולד בו מום מערב יום טוב אין מבקרין אותו ביום טוב -"

לכתחלה הוא דלא, הא דיעבד שפיר דמי.

"נולד בו מום ביום טוב רבי שמעון אומר: אין זה מן המוכן -"

דאפילו דיעבד נמי לא.

והדר תני: "ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן -"

דאפילו לכתחלה נמי.

והא כי אתא רב אושעיא אתא ואייתי מתניתא בידיה:

"בין שנולד בו מום מערב יום טוב ובין שנולד בו מום ביום טוב,

חכמים אומרים:

אין זה מן המוכן!"

ואלא קשיא הך!

ההיא אדא בר אוכמי היא, דמשבש ונתני.

אמר רב נחמן בר יצחק:

מתניתין נמי דיקא דקתני:

"רבי שמעון אומר:

כל שאין מומו ניכר מערב יום טוב אין זה מן המוכן,"

מאי "אין מומו ניכר?!"

אלימא שאין מומו ניכר כלל - פשיטא! צריכא למימר?!

אלא: דלא אתחזי לחכם מערב יום טוב, אם מום קבוע, אם מום עובר.

קתני מיהת: "אין זה מן המוכן."

שמע מינה.

106. כו, ב - כז, א

רפ"י

יש מוקצה לחצי שבת. משום חצי שבת
אם הוקצה בחציו מי הוי מוקצה לכולי
שבת אם לא:

היכי דמי. מכדי סתם מוקצה היינו
גרוגרות וצמוקין שמעלה אותן על מנת
ליבשן ומקצה אותן לכך ומשמתחילין
ליבש אין ראויין לאכילה עד שייבשו
לגמרי והא חצי שבת דקא אמרת היכי
מספקא לך:

אי דאחזו. שנגמרה מלאכתן בין
השמשות אחזו ואין כאן אפילו חצי
שבת בהקצאה כלל:

ואי דלא אחזו. בין השמשות ודאי
אסורין דאין כאן הכנה מבעוד יום
ומאן דאית ליה מוקצה הכנה מבעוד
יום בעי כדכתיב ביום הששי והכינו את
אשר יביאו (שמות טז):

לא צריכא דאחזו. בין השמשות:

ואדחו. בשבת שנפלה עליהן גשמים
ותפחו והדר אחזו שזפתן השמש וקא
מיבעיא לן הך שעתא דאתקצו מי
אסרה להו כולי יומא או לא:

נימא האי בכור מעיקרא. בין השמשות
הוה חזי לשחוט את אמו והוא נאכל
בין תם בין בעל מום לפי שאין בכור
קדוש אלא בלידתו דכתיב אשר יולד
בבקרך וגוי (דברים טו):

אדחיה ליה. שהיה בחזקת בכור תם
ואסור עד שיראה מומו:

דיתבי דייני התם. כשנולד וכפוטרו את
הרחם ראו את מומו דלא הוקצה כלל:

היה אוכל בענבים והותיר. רבותא נקט
דלא תימא כיון דאוכל והולך לא ליבעי
הזמנה וכן מפרש בפרק שלישי דשבת
בכירה שהסיקה (דף מה.):

ענבים. יבשין קרוין צמוקים ותאנין
שנתיבשו קרוין גרוגרות:

אפרסקין. פרשקיי"ש בלע"ז:

חבושין. קרוני"ץ:

אי דאחזו. בין השמשות:

למה לי הזמנה. הא ודאי כיון דחזא
בהו דיבשו דעתיה עלוייהו שהרי לא
הוקצו אלא ליבשן:

ואי דלא אחזו כי אזמין להו מאי הוי.
הא לא חזי לאכילה ולא מהניא להו
הזמנה דהוה ליה כמזמין עצים ואבנים
לאכילה שאין בריה אוכלתן:

וכי תימא דלא ידע אי חזו אי לא חזו.
וכי תימא הך הזמנה דקתני כגון דטורח
הוא לו לעלות אליהן ולראות אם יבשו
אם לאו ואינו יודע אם ראויין אם לא
ראויין ומכין בהזמנה ואומר הריני אוכל
מהן למחר אם ראויין הן ואשמעינן אי
לאו דאזמינהו מאתמול כיון דלא הוה
ידע שהן ראויין לא הוה אמרינן דעתיה
עלוייהו ואסורים לאכול אפילו מצאן
ראויין:

והאמר רב כהנא מוקצה. של גרוגרות
וצמוקין:

שיבש. מבעוד יום:

ואין הבעלים מכירין בו. אין הבעלים
יודעים שיבש שלא בדקוהו מבעוד יום
ולמחר מצאוהו שיבש היה מאתמול:

מותר. דכי אסקיה מעיקרא לא
אקצייה אלא ליבש והרי יבש והוכן
מבעוד יום כך פירש רב אחאי
בשאלתות שלו:

אלא לאו דאחזו ואדחו והדר אחזו. ע"כ
לא מתוקמא הך הזמנה אי לאו להכי
דאזמין להו דאם ידחו למחר ויתקנו
לבו ביום יאכל מהן:

בעי מיניה הלל מרבא:

יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת?

היכי דמי?

אי דאחזו בין השמשות - אחזו,

אי דלא אחזו - לא אחזו!

לא צריכא דאחזו והדר אדחי והדר אחזו - מאי?

אמר ליה:

יש מוקצה.

איתיביה:

"וְשׁוּרֵי שָׂאֵם נֹלָד וּמוֹמוֹ עִמּוֹ שָׁזָה מִן הַמוֹכָן" -

ואמאי נימא האי בכור מעיקרא - הוה חזי אגב אמייה,

אתיליד ליה - אדחי ליה,

אחזייה לחכם - אשתרי ליה!

אמר אבבי ואיתימא רב ספרא:

כגון דיתבי דייני התם.

איכא דאמרי:

אמר ליה:

אין מוקצה לחצי שבת.

לימא מסייע ליה:

"וְשׁוּרֵי שָׂאֵם נֹלָד וּמוֹמוֹ עִמּוֹ שָׁזָה מִן הַמוֹכָן",

והא בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמייה,

אתיליד ליה - אדחי ליה,

אחזייה לחכם - אשתרי ליה.

אמר אבבי ואיתימא רב ספרא:

כגון דיתבי דייני התם.

תא שמע:

"היה אוכל בענבים והותיר והעלן לגג לעשות מהן צמוקין,

בתאנים והותיר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות,

לא יאכל מהן עד שיזמין מבעוד יום.

וכן אתה מוצא באפרסקין ובחבושין ובשאר כל מיני פירות".

היכי דמי?

אי דחזו - למה ליה הזמנה?

אי דלא חזו - כי אזמין להו מאי הוי?

וכי תימא: דלא ידע אי חזו אי לא חזו

והאמר רב כהנא:

מוקצה שיבש, ואין הבעלים מכירין בו - מותר.

אלא לאו דחזו ואדחו והדר אחזו.

ואי אמרת: אין מוקצה, למה להו הזמנה?!

רפ"י

ה"ג אלא מאי יש מוקצה כי
 אזמין להו מאי הוי. הזמנה
 דקודם הקצאה מאי מהניא
 בלאו הזמנה נמי מוכנין ועומדין
 הן והאיסור בא אחרי כן:
 ה"ג אלא דאחזו ולא אחזו.
 בהכי עסקינן שיבשו ולא כל
 צרכן:
**דאיכא אינשי דאכלי ואיכא
 דלא אכלי.** ואצטריך ליה לגלויי
 דעתיה אי אכיל אי לא אכיל:
תא שמע. דאין מוקצה לחצי
 שבת:
מפולין ועדשים. שאנו מבשלין
 ביום טוב:
דמעיקרא. בין השמשות:
חזו לכוס. חיינן כל דבר הנאכל
 חי קרי אכילתו כוסס:
אדחו להו. כל זמן שרותחין:
גמר להו בשוליהו. אשתרו ולא
 אמרינן שעה אחת היו מוקצות
 וידחו:
ולטעמיך. דמשוית להו
 לרתיחתן תורת מוקצה וילפת
 מינה דאין מוקצה לחצי שבת:
תקשי לך. מהשתא דלא תוכל
 לתרץ היאך אנו אוכלים שום
 קדרות בלילי שבתות דעל כרחך
 המוקצה לבין השמשות מוקצה
 לכולי יומא והרי בין השמשות
 כל הקדרות מסולקות מרותחות
 מן הכירה ואכלינן מנייהו
 לאורתא:
**אלא מידי דגמרו בידי אדם לא
 קא מבעיא לן.** דכיון דבידו
 לתקנו בו ביום לא מקצה ליה
 מדעתיה מפני דחייתו הלכך
 פולין ועדשים אינם ראייה לכאן
 ומהאי טעמא נמי שרינן קדרות
 של בין השמשות:
**כי קא מבעיא לן גמרו בידי
 שמים.** ע"י חמה דכיון שאין
 בידו לתקנו מסח דעתיה מניה:

אָלָא מַאי - יֵשׁ מוֹקְצָה?
 כִּי אֶזְמִין לְהוּ, מַאי הוּי?

לֹא צְרִיכָא דְאַחֲזוּ וְלֹא אֶחֱזוּ,
 דְּאִיכָא אִינְשֵׁי דְאֶכְלִי, וְאִיכָא אִינְשֵׁי דְלֹא אֶכְלִי,
 אֶזְמִין - גְּלִי דְעֵתִיָּה,
 לֹא אֶזְמִין - לֹא גְלִי דְעֵתִיָּה.

אָמַר רַבִּי יוֹדָא:
 תָּא שְׁמַע מִפּוֹלִין וְעַד שֵׁיִם,
 דְּהָא פּוֹלִין וְעַד שֵׁיִם - מְעִיקְרָא חֲזוּ לְכּוּס,
 שְׁדִינְהוּ בְּקַדְרָה - אֶדְחוּ לְהוּ,
 גְּמַר בְּשׁוּלֵיָּהוּ - חֲזוּ לְהוּ.

כזא

אָמַר לִיה אַבְיִי:
 וְלִטְעַמִּיךְ תִּקְשִׁי לְךָ קַדְרוֹת דְּעֶלְמָא,
 דְּהָא סְתָם קַדְרוֹת דְּעֶלְמָא בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת רוֹתְחוֹת הֵן, וְלֹאֲוֹרְתָא אֶכְלִינָן מִינְיָהוּ.
 אָלָא גְּמַרוּ בְּיַדִּי אָדָם לֹא קֹא מְבַעֲיָא לָן,
 כִּי קֹא מְבַעֲיָא לָן גְּמַרוּ בְּיַדִּי שָׁמַיִם.

107. כז, א

רש"י

הוה ליה ההוא בוכרא. והיו לו בביתו כהנים סמוכין על שלחנו ואוכלין בכורות:
רבי יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה. הכי כיליגן להו בעירו בין (דף מו):
אמר ליה ר' זריקא. לר' אבא:
ואת מה בידך. דשבקת לרבי יהודה ובעית למעבד כר' שמעון ממני שמעת דהלכה כר' שמעון בזו:
אמר מאן דהוא. אחד מן התלמידים מי שהוא ולא נודע שמו:
אזכי ואסק. יהי רצון שאזכה לעלות לארץ ישראל למקום שרבי זירא שם דהוא מרה דשמעתא דאמרי משמיה הלכה כר' שמעון ואגמרה לשמעתא מפומיה:
אנא מסתברא אמרי. כן אמרת דמסתברא כרבי שמעון אבל לא שמעתי שהוקבעה הלכה למעשה כמותו:
בלשון חכמים. דקתני לעיל אתא ואייתי מתניתא בידיה בין שנוлд בו מוס מעייט בין שנוлд בו מוס בייט חכמים אומרים כו' ור' שמעון הוא דקאמר הכי וקרי ליה חכמים:
באשלי רברבי. בחבלים גדולים וגסים שקשין לינתק כלומר חכמים גדולים אמרוה ואין נוחין לבטל דבריהם:
ר' שמעון בן מנסיא וחביריו. אותן שאמר עליהן הרי אמרו אין רואין מומין בייט:
אמרו הלכה כר' מאיר. בבכורות השתא משמע שמעידין קהלא קדישא על ר' שמעון בן מנסיא שאומר עוד דבר זה ומפרש רב יוסף אמרו בתמיה וכי אפשר שקהלא קדישא אומרים דבר זה על ר' שמעון בן מנסיא וחביריו אמרו הלכה כר' מאיר ועבדינן כותייהו:
והא אינהו קדימי וקשישי מיניה טובא. קהלא קדישא דאמרה רבי להא שמעתא משמיהו קשישי מר' שמעון בן מנסיא טובא דהא ר' שמעון בן מנסיא בימי רבי ובניו היה כדתנן באבות [פ"ו] אמר ר' שמעון בן מנסיא אלו שבע מדות שמנו חכמים בתלמידים כלן נתקיימו ברבי ובניו ולעיל נמי אפלוג בהדיה והיכי אמרו ההוא קהלא קדישא הלכה משמיה דר' שמעון בן מנסיא דקתני ר' שמעון וחביריו אמרו הלכה כר' מאיר:
אלא. הכי אמור קהלא קדישא ר' שמעון בן מנסיא וחביריו שאמרו אין רואין מומין בשיטת ר' מאיר אמרוה וכן אפשר שהזקנים נתנו דעתם על דברי הבחורים ואמרו דברי פלוני נוטין אחר דברי ר' פלוני שהיה לפניו:
השוחט את הבכור. קודם שהתירו חכם ואח"כ הראה את מומו לחכם:

רבי יהודה נשיאה הוה ליה ההוא בוכרא,
שדריה לקמיה דרבי אמי,
סבר: דלא למחזייה.

אמר ליה רבי זריקא ואיתימא רבי ירמיה:
רבי יהודה ורבי שמעון - הלכה כרבי יהודה!

הדר שדריה לקמיה דרבי יצחק נפחא,
סבר: דלא למחזייה.

אמר ליה רבי ירמיה ואיתימא רבי זריקא:
רבי יהודה ורבי שמעון - הלכה כרבי יהודה.

אמר ליה רבי אבא:
מאי טעמא לא שבקתינהו לרבנן למעבד עובדא כרבי שמעון?

אמר ליה:
ואת מה בידך?

אמר ליה:
הכי אמר רבי זירא:
הלכה כרבי שמעון.

אמר מאן דהוא,
אזכי ואסק להתם, ואגמרה לשמענתא מפומיה דמרה.

כי סליק להתם,
אשכחיה לרבי זירא,
אמר ליה: אמר מר הלכה כרבי שמעון?
אמר ליה: לא,
אנא מסתברא אמרי,
מדקתני במתניתין: "רבי שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן",
וקתני לה בברייתא בלשון חכמים,
שמע מינה מסתברא כוותיה.

מאי הוי עלה?

אמר רב יוסף:
תא שמע דתליא באשלי רברבי,
דאמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי יוסי בן שאול,
אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלים:
רבי שמעון וחביריו אמרו: הלכה כרבי מאיר.

אמרו!?

והא אינהו קשישי מיניה טובא!

אלא בשיטת רבי מאיר אמרוה,
דתנן:

"השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו,

רבי יהודה מתיר,

ורבי מאיר אומר: הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור."

רש"י

אלמא קסבר ר' מאיר ראיית בכור. אינה קלה כראיית טרפה דאחשבוה רבנן וכל עצמה של התרת בכור תלויה בה שאף שחיטתו אסורה קודם שיראנו ואינו דומה לראיית טרפה שהתירו לבדקה אחר שחיטה:

ומינה. וממנה למדו ר' שמעון בן מנסיא וחבריו ואמרו כיון דחשיבא כולי האי הוה ליה כמותקן וכדן דין ואסור לראותו בייט ואעי"פ שהטרפה נבדקת בייט והיינו תליא באשלי רברבי שאמרו קהלא קדישא דהא דר' שמעון כר"מ אזלא וקמו להו ר' שמעון בן יוחי ור' מאיר בחדא שיטתא וה"ל ר' יהודה יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים:

אמר ליה אביי. לרב יוסף: **אטו.** ההיא דר"מ דבכור ברואין מומין לאחר שחיטה פליגי ומשום טעמא דחשיבותא אמרה ר"מ למלתיה והא קנסא קניס כדמפרש ואזיל ואלו אדם אחר שחטו וכסבור שהוא נותר מפי מומחה אפילו ר"מ מודה דרואין:

בדוקין. טייל"א כמו הנוטה כדוק שמים (ישעיהו מ) אם מום זה דוק שבעין: **כולי עלמא.** אפילו ר' יהודה מודה דאסור מפני שמשנתנה לאחר המיתה ויש דוק שנראה לאחר שחיטה מום קבוע שאלו ראהו לפני שחיטה היה נראה עובר:

במומין שבגוף. כגון נקצצה אזנו נשברה ידו דלא נשתנה בשביל השחיטה:

מתני'. דבכורות נמי דיקא דמשום גזרה קאסר ליה וקנסא קניס כדי שלא ירגיל עוד מדלא קתני ר"מ אוסר דנהוי משמע דאסורו תלוי בגופו שאין ראייתו לאחר שחיטה כלום אלא הואיל ועבר ושחטו שמע מינה זהו טעמו של דבר מפני שהקיל לשחטו ותלה ר"מ הדבר ברשעו של כהן זה שהקיל בו:

אלמא, קסבר רבי מאיר: ראיית בכור לאו פראיית טרפה, ראיית בכור - מחיים, ראיית טרפה - לאחר שחיטה. ומינה: ראיית טרפה - אפילו ביום טוב, ראיית בכור - מערב יום טוב.

אמר ליה אביי:

אטו ה'תם ברואין מומין פליגי!?

בקנסא פליגי,

דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בדוקין שבועין כולי עלמא לא פליגי דאסור משום דמשתנין, כי פליגי: במומין שבגוף,

רבי מאיר סבר: גזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבועין, ורבי יהודה סבר: לא גזרינן.

אמר רב נחמן בר יצחק:

מתניתין נמי דיקא, דקתני:

"רבי מאיר אומר:

הואיל ונשחט שלא על פי מומחה - אסור".

שמע מינה:

קנסא הוא דקא קניס.

שמע מינה.

108. כז, א-ב

רש"י

אמי ורדינאה. נאה היה ועל שם ורדים היה נקרא ולי נראה מאותו מקום ששמו ורדינה כדאמרין בעירובין (דף מט.) שנקרא מאנשי ורדינה ואנשים זקנים וצרי עין בממונן היו: **מאתמול הוה חזי.** אם קבוע אם עובר:

וביו"ט שיולי קא משייל. פעמים שהיה טרוד בעיו"ט ומשראה המומין אומר לו לך עכשיו ובא למחר והיה שואלו על המום איך בא לו מפני שנחשדו כהנים על הבכורות להטיל בהם מום כדתנן (בכורות דף לה.) כל המומין הראויים לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנים רועי כהנים אין נאמנים וצריך להביא עדים שמאלו בא לו:

הווא גברא. כהן היה: **דלי עיניה.** נשא עיניו: **הוצא.** גדר של קוצים: **הוה שדיין שערי בהך גיסא דהוצא.** שעורין היו מושלכים מעבר לגדר והבכור היה לעבר השני: **ופרטיה לשפותיה.** קרע שפתיו והיא שנויה במומי הבכור שפתו שנפגמה שלעולם הוא ניכר:

את גרמת ליה. מדעת נתת השעורים שם שנחשדתם על הבכורות מפני טורח הגדול והיציאה שהוטל עליו שישראל אינו מטפל בו אלא שלשה חדשים ונותנו לכהן:

לא יהיה. קרי ביה לא יהיה: **ה"ג מום לא יהיה בו אין לי אלא כו'. אי כתב מום ולא כתב כל לא היה לי לאסור גרמא אלא נתנית מום ממש אבל עכשיו אמר מום לאסור נתנית מום ממש ואמר כל מום לאסור גרמא:**

אמי ורדינאה חזי בוכרא דבי נשיאה הוה, ביומא טבא לא הוה חזי. אתו ואמרו ליה לרבי אמי, אמר להו: שפיר קא עביד דלא חזי.

איני?!

והא רבי אמי גופיה חזי!

רבי אמי כי חזי, מאתמול הוה חזי, וכיום טוב שיולי קא משייל היכי הוה עובדא.

כזב,

כי הא דהווא גברא דאיתי בוכרא לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומא טבא, הוה יתיב רבא וקא חייף רישיה, דלי עיניה וחזייה למומיה, אמר ליה: זיל האידינא ותא למחר, כי אתא למחר אמר: היכי הוה עובדא? אמר ליה: הוה שדיין שערי בהך גיסא דהוצא והוה איהו באיך גיסא, בהדי דבעי למיכל עייל רישיה ופרטיה הוצא לשפותיה. אמר ליה: דלמא את גרמת ליה? אמר ליה: לא.

ומנא תימרא דגרמא אסור?

דתניא:

"מום לא יהיה בו" (ויקרא כב-כא) - אין לי אלא שלא יהיה בו מום,

מניין שלא יגרום לו על ידי דבר אחר?

שלא יביא בצק או דבלה ויניח לו על גבי האזן כדי שיבא הכלב ויטלנו?

תלמוד לומר: "כל מום" (ויקרא כב-כא).

אמר "מום".

ואמר "כל מום".

109. כז, ב

רפ"י

מתני'

חלה שנטמא. אינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ובהסקה או לתתה לכלבו ביי"ט אסור דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט ואפילו ע"י אכילת בהמה דקיי"ל שאין שורפין קדשים ביי"ט ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא דהא אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו"ט לצורך אכילה היא ומותרת אפילו הכי בשמן שרפה לא והוא שמן תרומה שנטמאת דגזרת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביו"ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף (ויקרא ז) הלכך מלאכה היא:

גמ'

ואת הנבלה לפני הכלבים. וכשנתנבלה בשבת קאמר מדפליג רבי יהודה עלה ואמר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן: **בבעלי חיים**. בהמה בריאה בין השמשות: **שמתו**. ביי"ט: **שאסורים**. וכי שריא במסוכנת בין השמשות דדעתיה עלויה להאכילה לכלבים: **בבהמת קדשים**. שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדית דבעיא העמדה והערכה אי נמי אין פודין קדשים להאכיל לכלבים ואפילו למאן דאמר פודין ביי"ט לא פרקי לה הלכך לא חזיא: **אלא טעמא דקדשים**. כיון דדיקא מתני' למתנייה דומיא דחלה על כרחך שמעינן מינה דדוקא בקדשים נקט ופרכינן אלא טעמא דקדשים בתמיה: **הא דחולין שריא**. לכלבים ולא מתסרא משום מוקצה: **הניחא למר בריה דרב יוסף כו'**. איכא למימר מתני' דדיקא לאשמועינן דחולין שריא ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה: **אלא למר בריה דאמימר**. מני לא ר' יהודה ולא ר' שמעון: **הכא במאי עסקינן במסוכנת**. לעולם ר' שמעון היא ומתני' במסוכנת דשרי ר' שמעון בה ואמר מחתכין את הדלועין כו' הלכך טעמא דקדשים לא יזיזנה הא דחולין שריא:

משנה

בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה, ומעשה ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאת, ונכנס לבית המדרש ושאל, ואמרו לו: לא יזיזם ממקומם.

גמרא

לימא תנו סתמא דלא כרבי שמעון, דתניא²¹:

"רבי שמעון אומר:

מחתכין את הדלועין לפני הבהמה, ואת הנבלה לפני הכלבים. רבי יהודה אומר: אם לא היתה נבלה מערב שבת - אסורה."

אפילו תימא רבי שמעון,

מודה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין.

הניחא למר בר אמימר משמיה דרבא,

דאמר: מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין - שפיר, אלא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא, דאמר: חלוק היה רבי שמעון אפילו בבעלי חיים שמתו שמוותרים, מאי איכא למימר?

תרגומה זעירי:

בבהמת קדשים.

דיקא נמי, דתני: **"עליה ועל החלה שנטמאת"**,

מה חלה דקדישא - אף בהמה דקדישא.

אלא טעמא דקדישא,

הא דחולין - שריא.

הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא,

דאמר: חלוק היה רבי שמעון אף בבעלי חיים שמתו שמוותרין, שפיר.

אלא למר בר אמימר משמיה דרבא, דאמר: מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין, מאי איכא למימר הכא?

במאי עסקינן:

במסוכנת ודברי הכל.

²¹ תיקון גירסה ע"פ מסורת הש"ס, בדפוס כתוב דתנו. זה ברייתא על דין המשנה בשבת קנו:

רפ"י

110. כז, ב

מתני'

אין נמנין. בגמ' מפרש מאי היא:
 אבל. שוחט הוא הטבח בלא פסוק דמים ומחלקין אותה ביניהם ולמחר יפסוק להם דמיה:

גמ'

אין פוסקין דמים. דמקח וממכר בשבת וביו"ט אסור בספר עזרא (נחמיה יג):
 היכי עביד. דקתני שוחט הוא ומחלקין ביניהן היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה:
 מביא. להם ביו"ט שתי בהמות שוות ויאמר ראו שזו כזו ולמחר שמין את הנותרת:
 הריני עמד. נמנה על בהמה זו בסלע והיינו כשמואל דאמר אין פוסקים לה דמים ביו"ט:

משנה

אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביום טוב,
 אבל נמנין עליה מערב יום טוב ושוחטין ומחלקין ביניהם.

גמרא

מאי אין נמנין?

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 אין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה ביום טוב.

היכי עביד?

אמר רב:

מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו,
 ואומר זו כזו.

תניא נמי הכי:

"לא יאמר אדם לחברו:

הריני עמד בסלע,

הריני עמד בשתיים.

אבל אומר לו: הריני עמד למחצה ולשליש ולרביע."

111. כח, א

רש"י

מתני'

ר' יהודה אומר שוקל אדם בשר. טבח המוכר בשר במשקל אע"פ שאסור לשקול בליטרא דהיינו מעשה חול מותר הוא לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופיץ סכין גדול שקוצבין בו בשר דאיכא שנוי ולא הוי מעשה דחול: אין משגיחין. אין מעיינין:

גמ'

מאי כל עיקר. מאי אתא לרבויי האי כל עיקר נימא וחכמים אוסרין:

אפי' לשמרו מן העכברים. אין נותנין אותו במאזנים התלוין ביתד גבוה:

והוא דתליא בתריטא. בטבעת שתולין אותו בה כששוקלין דמחזי כנותנו לשם משקל:

טבח אומן. שידוע לכיון משקל כנגד משקל בידיו:

אסור לשקול בשר ביד. לאחוזו הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין דבחול נמי כיון דאומן הוא בכך אורחיה הכי:

במים. שיש לו שנתות וסימנים בכלי ונותנין בו מים והסימנים מודיעין אותו כמה המים עולין למעלה בשביל ליטרא בשר שכבר שיערו לכך:

בית יד. נקב לאחוזו בו:

ובידא שרי. לנקוב באצבעו שרי דלאו דרך חול הוא אבל בסכין דרך חול הוא כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו ובי"ט צריך לשנות לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר בו:

סימן בבשר. שלא יחליפהו הנושאו:

אתלת קרנתא. כשהיה משלח הבשר לביתו היה רגיל לעשות כל חתיכה בעלת שלש קרנות וכבר היו מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו:

ר' חייא ורבי שמעון ברבי. כשהיו חולקין בשר ביניהם היו שוקלין אותה מנה כנגד מנה ביו"ט:

כנגד כלי אין. דבחול לאו הכי אורחיה אבל מנה כנגד מנה כד דרך כל החולקין:

כח, א משנה

רבי יהודה אומר:

שוקל אדם בשר כנגד הכלי, או כנגד הקופיץ.

וחכמים אומרים:

אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר.

גמרא

מאי "כל עיקר"?

אמר רב יהודה אמר שמואל:

אפילו לשמרו מן העכברים.

אמר רב אידי בר אבין:

והוא דתליא בתריטא.

ואמר רב יהודה אמר שמואל:

טבח אומן - אסור לשקול בשר ביד.

ואמר רב יהודה אמר שמואל:

טבח אומן - אסור לשקול בשר במים.

ואמר רב חייא בר אשי:

אסור לעשות בית יד בבשר.

אמר רבינא:

ובידא שרי.

אמר רב הונא:

מותר לעשות סימן בבשר,

כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא.

רבי חייא ורבי שמעון ברבי שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב.

כמאן?

לא ברבי יהודה! ולא ברבנן!

אי ברבי יהודה - האמר "שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ",

"כנגד הכלי" - אין,

כנגד מידי אחרניא - לא.

אי ברבנן - הא אמרי: "אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר".

אינהו דעבוד ברבי יהושע,

דתניא:

"רבי יהושע אומר:

שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב".

רפ"י

הואיל ותנן בבכורות כותיה. דאסור לשקול ולמכור בכור בעל מום ששחטו כהן בליטרא שלא לעשות מעשה חול בקדשים דבזיון הוא וקתני דמנה כנגד מנה ויודע כמה משקל ראשונה ושוקל כנגדה מותר אלמא לאו עובדא דחול חשיב ליה:

דתנן פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור. סיפא דמתני' נקט ורישא הכי איתא כל פסולי המוקדשין נמכרים באטליו ונשקלים בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים אבל פסולי המוקדשין הנייתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור וכן פירושה כל קדשים בעלי מומים שנפדו במומן אף על פי שעדיין מקצת קדושה עליהן שאסרן הכתוב בגיזה ועבודה כדאמרין בבכורות (דף טו.). תזבח ולא גיזה וכו' אפילו הכי נוהגין מעשה חולין בהן בזו ששחטין באטליו ונמכרין באטליו בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהניית מכירתן ביוקר אינה להקדש אלא לבעלים לפי שאין להם פדיון במומם להיות דמיהן נכנסין לקדושתן דבבכור נאמר לא תפדה ובמעשר נאמר לא יגאל (ויקרא כז) אלא נאכלין לבעלים במומן הלכך אין נוהגין בהן מעשה חולין במכירת בשרם כשנפל בהן מום ושחטום הבעלים בעלים דבכור כהן ובעלים דמעשר ישראל אבל שאר פסולי המוקדשים הניית מכירתן ביוקר להקדש היא ואע"פ שכבר נפדו קודם שחיטה דהא קודם פדייה אין נשחטין דבעי העמדה והערכה אפילו הכי הניית מכירתן ביוקר להקדש שלפי מה שיודע שהנאתו יפה הוא מוסיף פדיונו מתחלתו לפיכך מבזין אותו למוכרו באטליו שהכל פונים שם ליקח בשר:

ושוקלין מנה כנגד מנה. כשמוכרו בתוך הבית אלמא כי האי גונא לאו משקל הוי:

לא היא. לא סבירא להו לרבנן דבכורות כר' יהושע ב"יט ולא ר' יהושע ס"ל בבכור דשרי:

ע"כ לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד מעשה דחול. דהתם מכירה היא ואין דרך לשקול בשר הנמכר במנה כנגד מנה:

אבל הכא. גבי רבי חייא ור"ש ברבי קא עבדי עובדין דחול דהא חלוקה היא וכן דרך כל החולקין ולא סבירא להו לרבנן דבכורות כר' יהושע:

ומי קפדי אהדדי. ר' חייא ור"ש ברבי לחלוק בשר במשקל והלא מותרין זה לזה ונוטלין זה משל זה משום חבה:

דהנהו שב בניתא. שבעה דגים שבאו לרבי ונמצא שנטל רבי חייא חמש והוליקן לביתו:

ולא קפיד רבי שמעון ברבי. לומר משל אבי הוא נזון יותר ממני:

אי ר' חייא ור' ישמעאל בר' יוסי. היו אותן שחלקו שהן היו רגילין ליקח זה עם זה אי ר"ש ברבי ובר קפרא:

אמר רב יוסף:

הלכה ברבי יהושע,

הואיל ותנן בבכורות כותיה,

דתנן:

"פסולי המוקדשין - הנאתן להקדש,

ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור" (בכורות לא.).

אמר ליה אב"י:

ודלמא לא היא,

עד כאן לא קאמר רבי יהושע הכא אלא דליכא בזיון קדשים,

אבל התם דאיכא בזיון קדשים - לא.

אי נמי,

עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דלא מחזי כעובדין דחול,

אבל הכא דמחזי כעובדין דחול - לא.

למימרא: דקפדי אהדדי,

והא הנהו שב בניתא דאתו לבי רבי,

ואשתכח חמש מנייהו בי רבי חייא,

ולא קפיד רבי שמעון ברבי!

אמר רב פפא:

שדי גברא בינייהו,

אי רבי חייא ורבי ישמעאל ברבי יוסי,

אי רבי שמעון ברבי ובר קפרא.

112. כח, א

רש"י

מתני'

אין משחזין. אגוויזייר בלע"ז: אבל משיאה על גבי חברתה. דמשני כדרך חול:

גמ'

משחזת של אבן. דמתקנת ליה שפיר דמחזי כמתקן בחול:

מכלל דבשל עץ כו'. גמרא קא דייק מדאוקי רב יהודה איסורא בשל אבן בלחדדה מכלל דבשל עץ אף לחדדה שרי דמאי דאסר רב הונא בשל אבן שרי דכוותה בשל עץ:

איכא דמתני לה. להא דרב יהודה:

אסיפא. דמלתיה דרב הונא: איכא דמתני לה. להא דרב יהודה אמתני' ולא אמלתיה דרב הונא:

לחדדה. הוי תקון להעביר שמנונית אינו אלא כחדחה בעלמא:

מִשְׁנָה

אין משחזין את הסכין ביום טוב, אבל משיאה על גבי חברתה.

גְּמָרָא

אמר רב הונא:

לא שנו אלא במשחזת של אבן, אבל במשחזת של עץ - מותר.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הא דאמרת: "של אבן - אסור", לא אמרן אלא: לחדדה, אבל להעביר שמנוניתה - מותר.

מכלל דב"ש של עץ" - אפילו לחדדה נמי מותר.

איכא דמתני לה אסיפא:

"בשל עץ - מותר".

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הא דאמרת "בשל עץ - מותר", לא אמרן אלא: להעביר שמנוניתה, אבל לחדדה - אסור.

מכלל דב"ש של אבן" - אפילו להעביר שמנוניתה אסור.

איכא דמתני לה אמתניתין:

"אין משחזין את הסכין ביום טוב".

אמר רב יהודה אמר שמואל:

לא שנו אלא לחדדה, אבל להעביר שמנוניתה - מותר.

מכלל: דעל גביה חברתה, אפילו לחדדה נמי מותר.

ואיכא דמתני לה אסיפא:

"אבל משיאה על גבי חברתה".

אמר רב יהודה אמר שמואל:

לא שנו אלא להעביר שמנוניתה, אבל לחדדה - אסור.

מכלל: דבמשחזת אפילו להעביר שמנוניתה - אסור.

רש"י

113. כח, א-ב

מתיר אף מכשירי אוכל נפש.
 וטעמא משום דדריש יעשה לכם
 לכל צרכיכם:
 דרשינן משמך. נדרוש משמך:
 מעבר לסכינא אפומא דדקולא.
 משפסף סכין על פי הסל:
 הלכה. כרבי יהודה ומותר כל
 איש לעשות אבל אין מורין
 לרבים כן שלא יזלו אף
 בשאפשר לעשותו מבעוד יום
 דכל הני דשרינן כגון שנתקלקלו
 ביו"ט או שהיה אתמול טרוד
 כדאמרינן לקמן דלא התיר ר'
 יהודה אלא במכשירין שאי
 אפשר לעשותן מערב יו"ט:

מאן תנא דבמשחזת אסור?

אמר רב הסדא:

דלא כרבי יהודה,

דתנאי:

"אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד.

דבי יהודה:

מתיר אף מכשירי אוכל נפש.

אמר ליה רבא לרב הסדא:

דרשינן משמך: הלכה כרבי יהודה?

אמר ליה:

הא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמאי.

אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף:

כה, ב, הוה קאימנא קמיה דרבא והוה קא מעבר לסכינא אפומא דדקולא.

ואמרי ליה: לחדדה קא עבד מר או להעביר שמנוניתה?

ואמר לי: להעביר שמנוניתה.

וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עבד,

וקסבר: הלכה, ואין מורין בן.

ואמר אבוי:

הוה קאימנא קמיה דמר, והוה קא מעבר סכינא אשפתא דרחיא,

ואמרי ליה: לחדדה קא בעי מר, או להעביר שמנוניתה?

ואמר לי: להעביר שמנוניתה.

וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עבד,

וקסבר: הלכה, ואין מורין בן.

114. כח, ב

ר"ט

מהו להראות. הטבח סכין לחכם בייט לבדוק שהטילו חכמים על הטבחים להראות סכין לחכם קודם שישחוט שום בהמה ומהו לעשות כן בייט מי מחזי כעובדא דחול דאושא מלתא שדעתו למכור באטליז או לא מחזי:

רואה לעצמו. בביתו סכין שלו דלא אוושא מלתא:

שעמדה. מחריפות שלה שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה:

מותר לחדדה ביו"ט. ואעי"ג דמאתמול ומשלשום התחילה לקלקל ולילך דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול דסבר לא צריכנא אבל נפגמה מאתמול לא הוי שרי דמוכחא קלקול שלה והוה ליה למעבד מאתמול:

והני מילי דפסקא אגב דוחקא. אבל אם אינה חותכת כלל אסור לחדדה דטרחא יתירא הוא:

אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצם. בייט אשפויינטיי"ר בלע"ז שנשבר ראשו:

ואחד גריפת תנור. שנפל לתוכו מן הטיח שלו ולא היה יודע מבעוד יום:

באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן. נכנסנו בדבר זה למחלוקתן שממחלוקתן אנו יכולים ללמוד שאף אלו ממכשירי אוכל הן:

איבעיא להו: מהו להראות סכין לחכם ביום טוב?

רב מרי בריה דרב בינא שרי.

ורבנן אסרי.

ורב יוסף אמר:

תלמיד חכם רואה לעצמו, ומשאילה לאחרים.

ואמר רב יוסף:

סכין שעמדה - מותר לחדדה ביום טוב, והני מילי הוא דפסקא אגב דוחקא.

דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף:

אחד סכין שנפגמה,

ואחד שפוד שנרצם,

ואחד גריפת תנור וכירים ביום טוב,

באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן.

דתניא:

"אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד,

רבי יהודה:

מתיר אף מכשירי אוכל נפש".

מאי טעמא דתנא קמא?

אמר קרא: "הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב-זז),

"הוא" - ולא מכשיריו.

ורבי יהודה?

אמר קרא: "לכם",

"לכם" - לכל צרכיכם.

ותנא קמא? הא כתיב "לכם"!

אמר לך:

ההוא "לכם" - ולא לנכרים.

ואידך? נמי הא כתיב "הוא"!

אמר לך:

כתיב: "הוא", וכתיב: "לכם", ולא קשיא:

כאן - במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב,

כאן - במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב.

115. כח, ב

רפ"י

שפוד שנרצף. נמעך שדרסו עליו ונעקם אבל לא נשבר:
אסור לתקנו ביו"ט. שהרי יכול להשתמש בו כמו שהוא וטרחא דלא צריך הוא:
ואע"ג דמפשיט בידיה. שמתפשט בידים ואינו צריך להכות עליו בפטיש:
שפוד שצלו בו. בשר ביו"ט:
אסור לטלטלו. מיד לאחר שנצלה הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך יו"ט:
שומטו ומניחו בקרן זוית. שומטו מלפניו מהר בגרירא וטלטול מן הצד עד שיעבירו מלפניו לקרן זוית אבל לא טלטול גמור:
שרי לטלטולי. בטלטול גמור ולסלקו שלא יזוקו בו אנשי ביתו:
מידי דהוה אקוץ ברה"ו. דאמר בפרק כירה שהסיקוה (שבת דף מב.) דמותר להוליכה פחות פחות מדי אמות עד שמסלקנה לצדי רה"ו כדי שלא תזיק:
שפוד שפחות וגומות רב מלכיו. אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא מפני ששמותיהן דומין זה לזה ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה נתנו בהם סימן לסדר השמועות שפוד הא דאמרן שפחות משנה היא בכתובות ר"א אומר אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זמה ואמר רב מלכיו הלכה כר"א גומות שמעתא היא ולא נאמרה על המשנה ולענין שתי שערות דאם נמצאו לה גומות של מקום שער אע"פ שאין שם שער גדולה היא וחולצת דאין גומא אא"כ היה בה שער אלא שנשרו:
בלורית. במס' ע"ז ועל ברייתא נאמרה הא דרב מלכיא לפרושא לברייתא דתי"ר כותי המסתפר מלוריתו כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו מפני שהכותי כשהוא מסתפר מניחה לשם ע"ז ואמר עלה וכמה אמר רב מלכיא שלש אצבעות לכל רוח ורוח לכל סביבותיה לא יגע שאם יגלח וילך עד הבלורית נמצא מניח לו בלוריתו ותיקנה לו לשם ע"ז:
אפר מקלה. שמעתא היא במסכת מכות אמר רב מלכיא לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע:
גבינה. אפירושא דמתניתין אתמר במס' ע"ז מפני מה אסרו גבינות במשנתנו ואמר רב מלכיא מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר:
מתניתין ומתניתא רב מלכיא. אסימנא דאתנח ברב מלכיא פליג רב פפא:
שפחות. דמתניתין היא ומשוית ליה ברב מלכיו לאו דידיה היא דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו רב מלכיא אמר פירושן אבל שמעתתא דאמרת ברב מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 שפוד שנרצף אסור לתקנו ביום טוב.

פשיטא!

לא צריכא דאף על גב דמפשיט בידיה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל:
 שפוד שצלו בו בשר - אסור לטלטלו ביום טוב.

רב אדא בר אבהו אמר רב מלכיו:
 שומטו ומניחו בקרן זוית.

אמר רב חייא בר אשי אמר רב הונא:
 והוא שיש עליו פזית בשר.

רבינא אמר:
 אף על פי שאין עליו בשר מותר לטלטלו, מירי דהוה אקוץ בקרנות הרבים.

אמר רב חנינא בריה דרב איקא:
 שפוד, שפחות, וגומות - רב מלכיו.
 בלורית, אפר מקלה, וגבינה - רב מלכיא.

רב פפא אמר:
 מתניתין, ומתניתא - רב מלכיא.
 שמעתתא - רב מלכיו.
 וסימניך מתניתין - מלכתא.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:
 שפחות.

116. כח, ב - כט, א

רפ"י

מתני'

שקול לי בדינר בשר. שאסור להזכיר שם דמים: אבל שוחט. הוא בלא פסוק דמים והן חולקין ביניהן:

גמ'

היכי עביד. כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר או בשנים מה יאמר לו:

בסורא אמרי. דרכן לומר לטבח תן לי תרטא או פלג תרטא ובנרש אמרי חלקא או פלג חלקא ובפומבדיתא אמרי אוזיא. כל הטבחין היו מנתחין בהמותיהם בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ולאותן הנתחים קרו להו בסורא תרטא ובנרש חלקא ובפומבדיתא אוזיא ובנהר פקוד רבעא:

משנה

לא יאמר אדם לטבח: שקול לי בדינר בשר, אבל - שוחט ומחלק ביניהם.

גמרא

היכי עביד?

כט, א כי הא אדבסורא אמרי - תרטא ופלגו תרטא.

בנרש אמרי - חלקא ופלגו חלקא.

בפומבדיתא אמרי - אוזיא ופלגו אוזיא.

בנהר פקוד ובמתא מחסיא אמרי - רבעא ופלגו רבעא.

117. כט, א

רפ"י

מתני'

אבל לא במדה. בגמי מפרש לה ומאי פלוגתייהו: **שהיה ממלא מדותיו כו'.** שאין מודדין ביו"ט: **אף בחולו של מועד עושה כן.** בגמי מפרש טעמא ולא גרסינן במתני' מפני ברורי המדות ואית דגרס ליה והן העלאת הרתיחות ובגמרא מפרש: **מפני מצוי המדות.** כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לאיש ואיש במדה לעצמו ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה:

גמ'

המיוחד למדה. שמודד ומוכר בו: **העומד למדה.** שכשישבר זה בא זה תחתיו אבל עדיין לא מדד בו: **ואתא רבי יהודה למימר.** כיון דהוא עצמו מדה ולכך עשוי וכדי מדה מחזיק לא ימלאנו דמחזי שפיר כמודד ומוכר כעובדין דחול: **כלי וקופיץ.** אין עומדין לכך: **כדעבדין בחול.** במאזנים פעמים שאין הליטרא לפניו וכיון שידע משקל כליו שוקל בו: **לא קא עביד כעובדין דחול.** דעדיין לא יצא טבעו של כלי זה למדה: **שם מדה.** רבעא או לוג אלא כך יאמר לו סתם כלי זה מלא לי:

משנה

אומר אדם לחברו: מלא לי כלי זה אבל לא במדה.
רבי יהודה אומר:
אם היה כלי של מדה לא ימלאנו.
מעשה באבא שאול בן בטנית,
שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב, ונותן ללקוחות ביום טוב.
אבא שאול אומר:
אף במועד עושה כן.
מפני ברורי המדות.
וחכמים אומרים:
אף בחול עושה כן מפני מצוי המדות.

גמרא

מאי "אבל לא במדה"?

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 אבל לא בכלי המיוחד למדה,
 אבל כלי העומד למדה - ימלאנו.
 ואתא רבי יהודה למימר: אפילו כלי העומד למדה לא ימלאנו.

אלמא: גבי שמחת יום טוב - רבי יהודה לחומרא, ורבנן לקולא.
 והא אפכא שמעינן להו!
 דתנן:

"רבי יהודה אומר:

שוקל אדם בשור בנגד הבלי, ובנגד הקופיץ.

וחכמים אומרים:

אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר" (ביצה כח.),

אלמא רבי יהודה לקולא, ורבנן לחומרא!

קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה,
 קשיא דרבנן אדרבנן.

"דרבי יהודה אדרבי יהודה".

לא קשיא:

התם - בשאינו עומד למדה,

הכא - בעומד למדה.

"דרבנן אדרבנן".

נמי לא קשיא:

התם - קא עביד כדעבדין בחול,

הכא - לא קא עביד כדעבדין בחול.

רבא אמר:

מאי "אבל לא במדה"?

שלא יזכור לו שם מדה,

אבל כלי המיוחד למדה - ימלאנו.

ואתא רבי יהודה למימר: כלי המיוחד למדה לא ימלאנו.

אלמא: גבי שמחת יום טוב - רבי יהודה לחומרא, ורבנן לקולא.

רש"י

הכא לא קא עביד כדעבדין בחול. שדרך לקוחות לומר תן לי לוג ואין דרכן לומר כלי זה מלא לי בדרך מקח אלא בדרך הלואה או מתנה ואע"ג דמיוחד למדה:
 עבידי אינשי דמקרבי חמרא. לחבריהם:
 במנא דכילא. של מדה:

והא אפכא שמעינן להו!

דתנן:

"רבי יהודה אומר:

שוקל אדם בשר בנגד הנלי ונגד הקופיא.

וחכמים אומרים:

אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר" (ביצה כח).

אלמא: רבי יהודה לקולא, ורבנן לחומרא!

קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה.

קשיא דרבנן אדרבנן.

"דרבי יהודה אדרבי יהודה".

לא קשיא:

התם - בשאינו מיוחד למדה,

הכא - מיוחד למדה.

"דרבנן אדרבנן".

נמי לא קשיא:

התם - קא עביד כדעבדין בחול,

הכא - לא קעביד כדעבדין בחול,

דעבדי אינשי דמקרבי חמרא במנא דכילא ושתו.

118. כט, א -

"מעשה באבא שאול בן בטנית,

[שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב, ונותן ללקוחות ביום טוב].

תנא:

"אף במועד עושה כן,

מפני בטול בית המדרש".

תנו רבנן:

"הוא כנסו שלש מאות גרבי יין מברורי המדות,

וחבריו כנסו שלש מאות גרבי שמן ממצוי המדות.

והביאום לפני הגזברים, לירושלים.

אמרו להם: אי אתם זקוקים לכך.

אמרו להם: אף אנו אין רצוננו בכך.

אמרו להם: הואיל והחמרתם על עצמכם, עשו מהם צרכי רבים".

דתנאי:

"גזל ואינו יודע למי גזל, יעשה בהם צרכי רבים".

מאי נינהו?

אמר רב חסדא:

בורות שיחין ומערות.

אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא, ודרש:

לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו ביום טוב,

אבל קודר הוא קב או קבים ונותן לפני בהמתו, ואינו חושש.

והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך קדרתו,

כדי שלא יקדיח תבשילו.

אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב:

מודדת אישה קמח ביום טוב ונותנת לתוך עיסתה,

כדי שתטול חלה בעין יפה.

ושמואל אמר:

אסור.

והא תנא דבי שמואל:

"מוותר!"

אמר אביי:

השתא, דאמר שמואל: אסור, ותנא דבי שמואל: "מוותר",

כטב, שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן.

רפ"י

תנא אף במועד עושה כן מפני בטול בית

המדרש. שהיה חכם גדול ובאים רבים לשאול הימנו ובמועד רבים עוסקים בתורה שאין טרודים במלאכה והיה ממלאן בלילה שאין זמן בית המדרש כדי שיהא פנוי ביום ולמאן דגרס במתניי מפני ברורי המדות מפרש הכי מפני בטול בית המדרש של באי מועד לא יהיה פנוי לשהות ולברר מדותיו שלא ירתחו לפיכך ממלאן בלילה:

הוא כנסו כו'. משנתן יין בחבית כך וכך לוגין במדה ומכר ממנה עד שמכר חשבונו נמצא כל הנותר בחבית על ידי ברורין שהרתיח היין כשמוציאו ומעלה אופיא אישקומ"א בלע"ז ואין המדה מלאה והן נקראין ברורין לפי שמבררין אותן מן היין כששותה אי נמי על דקלישי וזיגי ושמן יש בו מצוי מפני שמודבק בשולי המדה ובדפנותיה וביין שכיחי ברורין ולא בשמן:

וחבריו כנסו כו'. כדפרישית בברורין:

לפני הגזברים. של הקדש לעשות בהן צרכי הקדש אם ירצו והם לא הקדישוה כסבורין אין יכולין להקדיש שאינו שלהם אי נמי יכולין הוה ליה גזל בעולה:

אמרו להם חכמים אין אתם זקוקין לכך. הואיל ומתחלה לא נתכונתם לגזול שהלקוחות מוחלין על ידי טרדן ומרוצתם שאינם יכולין לשהות עוד וידעי וקא מחלי:

אף אנו אין רצוננו לכך. לזה ליהנות משל אחרים:

אמרו להם. חכמים אי"כ אין לכם לעשות הקדש אלא לעשות בהן צרכי רבים שהרי משל רבים היה ויהנו הבעלים מהן:

ואין יודע למי גזל. שגזל אנשים הרבה:

שיחין ומערות. שמתכנסין בהן מים ושותין מהן ובב"ק (דף נ:.) מפרש מאי בור ומאי שיח ומאי מערה:

אדבריה. הנהיגו ומטייל עמו במבואות העיר:

לא ימדוד אדם קב שעורין. אפילו ליתן לבהמתו שנראה כמוודד למכור:

אבל קודר הוא. בקב עצמו נוקב בכרי וממלאו שלא כדרך מדה לתת בידו לתוכו:

קודר. לשון נוקב:

נחתום. מבשל קדרות נמי קרוי נחתום:

יקדיח. ישרוף אאורשי"ר בלע"ז:

בעין יפה. שיעור חלה אחד מכ"ד לכהן וכשאינה יודעת מדת עיסתה היא מקמצת ואומרת אין כאן כל כך אבל כשיודעת מדת עיסתה יודעת מה תפריש ועינה יפה בה:

תנא דבי שמואל. בתוספתא שסידר שמואל מתנאים שלפניו כמו שסדרו רבי חייא ורבי אושעיא וכמו שסידר רבי את המשנה:

השתא דאמר שמואל אסור. והוא שנה במשנתו מותר שמואל בשמעתיה דאמר אסור הלכה למעשה אתא לאשמועינן שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה מורין לו אסור ואי חזינן איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר ואין מורין כן:

119. כט, ב

רש"י

אין שונית קמח. שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה ליפותו אין שונית דאפשר לו מאתמול:
 שונית. דליכא טרחא ודבר הנראה הוא שזו היא פעם שניה ואין זה כמרקד לברור:
 תני תנא קמיה דרבינא אין שונית. ואפילו נפל לתוכן צרור או קיסם אלא בודק הקסמין והצרורות ובוררן בידינו:
 כל שכן דאסור. דמחזי כבורר ובורר אב מלאכה היא כהרקדה והשונה אינו מרקד שהרי נראה שהכל יוצא ואין כאן סובין:
 לאבא. לחברי:
 שקילא טיבותיך. אין אנו מחזיקין לך טובה בכך נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים טיבותיך גרי"ר בלע"ז:
 מהולתא. נפוח:
 הדרן בנהרדעא. שכולן יודעות שמותר:
 אנבא דמהולתא. באחורי הנפה כדי לשנות:
 רפתא מעליתא. אי את צריכה לשנות דשונית קמח ביום טוב:
 אנבא דפתורא. אחורי השלחן שיש לו תוך שקורין טורנרוייר"א והיא היתה שונה הקמח על אחוריו משום שנוי:
 הא דידן. זו אשתי ברתיה דרמי בר חמא היא:
 מרא דעובדא. מדקדק במעשיו:

תנו רבנן:

"אין שונית קמח ביום טוב.

משום רבי פפייס ורבי יהודה בן בתירא אָמרו:

שונית.

ושוין - שאם נפל לתוכן צרור או קיסם ששונית."

תני תנא קמיה דרבינא:

"אין שונית קמח ביום טוב.

אבל נפל צרור או קיסם בורר בידו."

אמר ליה:

כל שכן דאסור, דהוה ליה כבורר!

דרש רבא בר רב הונא זוטרי, אפתחא דנהרדעא:

שונית קמח ביום טוב.

אמר להו רב נחמן:

פוקו ואמרו ליה לאבא שקילא טיבותך, ושדי אחזרי,

פוק חזי כמה מהולתא הדרן בנהרדעא.

דביתהו דרב יוסף, נהלא קמחא אנבא דמהולתא,

אמר לה: חזי דאנא רפתא מעליתא בעינא.

דביתהו דרב אשי, נהלא קמחא אנבא דפתורא,

אמר רב אשי: הא דידן ברתיה דרמי בר חמא,

ורמי בר חמא מרא דעובדא הוה, ואי לאו דחזיא מבי נשא לא הוה עבדא.

רש"י

רועה. זה המגדל בהמות ופעמים שמוכר מהן:
הרגיל אצלו. שמתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלא פסוק דמים:
פטם. המפטם עופות לשון משמין:
סכום מדה. קב או קבים:
סכום מקח. דמים:

120. כט, ב

משנה

הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו, ואומר לו: תן לי ביצים ואגוזים במנין, שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו.

גמרא

תנו רבנן:

"הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו, ואומר לו: תן לי גדי אחד או טלה אחד. אצל טבח הרגיל אצלו, ואומר לו: תן לי כף אחת, או ירך אחת. אצל פטם הרגיל אצלו, ואומר לו: תן לי תור אחד או גוזל אחד. אצל נחתום הרגיל אצלו, ואומר לו: תן לי ככר אחד, או גלוסקא אחת. ואצל חנוני הרגיל אצלו, ואומר לו: תן לי עשרים ביצים או חמשים אגוזים, עשרה אפרסקין, וחמשה רמונים, ואתרוג אחד, ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח."

הדרן עלך אין צדין